

Zimek, Rudolf; Gazda, Jiří

Prof. Stanislav Žaža sedmdesátníkem

Opera Slavica. 1999, vol. 9, iss. 2, pp. 37-39

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117091>

Access Date: 09. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

doktoranda, je pravidelných aktivním účastníkem domácích i mezinárodních konferencí, včetně mezinárodních slavistických kongresů.

Na katedře slavistiky přednáší a vede semináře z vývoje ruského jazyka, typologie slovanských jazyků, základů slavistiky, staroslověnštiny a ukrajinštiny, pro studenty katedry bohemistiky vede seminář z typologie slovanské věty.

Prof. Anderš neustále aktivně publikuje. Z posledního období lze uvést např. alespoň spoluautorství na rusko-ukrajinských slovnících vědecké a právní terminologie (Kyjev 1994), příspěvky k vydání frazeologického slovníku ukrajinštiny, nebo praktické příručky Ukrajinsko-české dialogy (Olomouc 1996) a Česko-ukrajinské dialogy (Brno 1998).

U příležitosti životního jubilea přejeme profesoru Anderšovi stále zdraví a neutuchající pracovní elán, pohodu pro další vědeckou i pedagogickou činnost, hodně nových přátel a spokojené žití v naší zemi. Ať ho i nadále provází stále dobrá nálada a ať si ještě dlouho uchová svůj mladistvý vzhled. Ad multos annos!

Helena Flidrová

Prof. Stanislav Žaža sedmdesátníkem

Letos na jaře se v plné tvůrčí aktivitě dožívá sedmdesáti let prominentní český rusista a slavista univ. prof. PhDr. Stanislav Žaža, CSc.

Narodil se 14. dubna 1929 v úřednické rodině v Brně. V tomto městě získal své vzdělání, a to absolvováním reálného gymnázia v Žabovřeskách r. 1948 a pak studii na filozofické fakultě (v letech 1948–53), kde dosáhl aprobace v oborech ruština-latina a řečtina. Jako vynikající student zůstal po absolutoriu na fakultě a působil zde nejprve jako asistent (1953–57), odborný asistent (1957–79), od r. 1966 s titulem PhDr. a od téhož roku o něco později s hodností CSc. Habilitoval se až v r. 1979 spisem *Sémantická a syntaktická stránka konstrukcí se slovesem быть/быти* (ač už dlouho předtím byl všemi kolegy-rusisty považován – vzhledem ke své bohaté publikační činnosti a vysoké vědecké úrovni – za docenta). Profesorem se stal o 10 let později, koncem r. 1989. V letech 1973–80 byl vedoucím katedry rusistiky na brněnské filozofické fakultě, v letech 1980–89 pak proděkanem pro pedagogické záležitosti. Jako kvalifikovaný odborník byl však uznáván nejen coby rusista, ale i jako aprobovaný klasický filolog, který v letech 1986–89 dokonce vedl katedru antické kultury a po úředním odchodu do důchodu v r. 1994 vyučoval vedle menšího úvazku v oboru ruské jazykovědy také latinu a přechodně i řečtinu na zmíněné druhé katedře. V této činnosti pokračují přes určité zdravotní potíže i v roce svého letošního životního jubilea.

Těžištěm Žažovy učitelské a badatelské činnosti je současný ruský jazyk a porovnávací studium rusko-české. V této oblasti dosáhl mezinárodního renomé. Zúčastnil se všech slavistických sjezdů konaných v období 1968 až 1993, téměř všech kongresů

MAPRJAL od r. 1973 a vystupoval na mnoha rusistických a slavistických konferencích doma i v zahraničí (v Maďarsku, Polsku, Německu a v bývalém Sovětském svazu). Dlouhá léta byl členem redakční rady časopisu Československá rusistika, v současné době je členem redakce nového pražského časopisu Rossica, nového mezinárodního časopisu Slavica Electronica Erfordiensia a brněnského slavistického periodika Opera Slavica. Na domácí fakultě byl po několik let výkonným redaktorem jazykovědné řady Sborníků prací filozofické fakulty Brněnské univerzity, a také spolupředatelem čtyř proslulých brněnských konferencí o slovanské syntaxi. Vychoval několik vědeckých aspirantů (i pro jiné vysoké školy), od r. 1991 je předsedou oborové rady doktorandského studia a v současnosti školí pět doktorandů. Je členem ČAR a Jazykovědného sdružení, jehož brněnskou pobočku vedl v letech 1992–96.

Zásluhy S. Žaži za jeho práci na fakultě byly v r. 1972 oceněny stříbrnou medailí a jeho přínos pro celostátní jazykovědnou rusistiku Medailí za zásluhy o mimoškolní výuku ruštiny v r. 1975. Jeho mezinárodní reputace je potvrzena zařazením jeho hesla ve slovníku Кто есть кто в современной русистике (Moskva-Helsinkí 1994). Výsledky jeho velmi plodné badatelské činnosti jsou publikovány nejen v českých a slovenských odborných časopisech a sbornících, ale i v řadě zahraničních periodik a sborníků (v Moskvě, Berlíně, Varšavě, Szegedu). Jazykem současné publicistiky bychom mohli říci, že Stanislav Žaža má jako lingvista v celé Evropě vysoký rating.

Škála témat, jimiž se Stanislav Žaža zabýval (a i v současné době stále aktivně zabývá), je velmi široká. I když ústředním polem jeho výzkumu je především ruská syntax v důsledném porovnávání s češtinou a jeho jméno je už neoddělitelnou součástí pojmy "brněnská syntaktická škola", Žažův badatelský záběr je mnohem širší: jsou to např. otázky psané podoby ruského jazyka, zejména jeho interpunkce (v souvislosti se sémantickou a syntaktickou stavbou věty), čemuž byla věnována již jeho kandidátská disertace a předtím jeho knížka *Ruská interpunkce ve srovnání s českou* (Praha 1958), dále pak spoluautorství ve vysokoškolské učebnici *Орфография, пунктуация и книжно-письменная речь русского языка* (Praha 1979).

Další mimosyntaktickou oblastí je ruská morfologie. Sem patří především jeho dvojdílná skripta *Paradigmatika a akcentuace ruského slovesa, díl I, Třídění sloves*, Praha 1966, 1988³), *díl II, Přívzvk slovesných tvarů* (Brno 1991). Dále je to spoluautorství ve velké vysokoškolské *Morfologii ruštiny* (na níž se dále podíleli P. Adamec, V. Hrabě, J. Jiráček a moskevský prof. I. G. Miloslavskij). Je Žažovou zásluhou, že když se nepodařilo po r. 1989 tuto vysokoškolskou učebnici vydat v Praze, postaral se jako redaktor o její vydání v podobě dvoudílných skript v Brně a jen díky tomu tento učební text spatřil světlo světa.

Kromě sloves zaujala však S. Žažu také problematika číslovek a šířeji kvantitativních výrazů, které – opět v konfrontačním pohledu – v posledních letech zkoumal na textech z oblasti technické a komerční ruštiny (ve dvou referátech na ostravských rusistických konferencích, jichž se pravidelně po pět let zúčastňoval). Na jiné z řady těchto konferencí se zabýval konstrukcemi s primárními předložkami v textech podobného druhu a došel až k charakteristice typologických rozdílů mezi ruštinou a češtinou

v textech "business Russian". Do tohoto kontextu spadají i jeho studie ruských neologismů v ruštině postsovětské éry. Svědčí to o tom, že S. Žaža nepřestává sledovat vývoj současné ruštiny a pohotově plní společenské zakázky dnešní rusistiky.

Je ovšem známo, že jubilantovo jméno je nejčastěji spojováno s dalšími dvěma jmény brněnských syntaktiků – Romanem Mrázkem a Jaroslavem Bauerem. Toto trojhvězdi je autorským týmem, který napsal *Příruční mluvnici ruštiny pro Čechy, díl II, Skladba*, která vyšla ve třech vydáních (SPN Praha 1960, 1966, 1979). Tato česky psaná syntax ruštiny, založená na soustavném porovnávání s češtinou, je dosud nepřekonanou vysokoškolskou učebnicí, která posloužila mnoha diplomantům a aspirantům jako odrazový můstek při zpracování dílčích syntaktických témat. Z tohoto hlediska je tato skladba i podnětější než pozdější vysokoškolská učebnice ruské syntaxe za redakce M. Kubíka (*Русский синтаксис в сопоставлении с чешским*, Praha 1984), na níž se ovšem i Žaža spoluautorsky podílel. Problematikou konfrontační metody se Žaža zabýval i v samostatných studiích, kde se zaměřoval na lingvodidaktickou podstatu této metody.

Prof. Žaža je nejen významným badatelem, který obohatil naši vědeckou rusistiku (ale i bohemistiku, zejména na poli zkoumání modality, především jistotní, již věnoval několik studií), ale je zároveň znamenitým vysokoškolským pedagogem, který vidí výstupy svého výzkumu v prezentaci jevů studentům při jejich přípravě na budoucí učitelské i jiné profese. Jeho studie, články a kapitoly v učebnicích jsou vždy formulovány jasně, přehledně, s upozorněním na shody a rozdíly s mateřštinou. Dovede jazyková fakta interpretovat s jemným citem pro sémantické odstíny, s názornými a zajímavými ilustračními příklady. Na druhé straně vede posluchače či čtenáře k umění vyvozovat z pozorování jednotlivých faktů obecnější lingvistické závěry. Zřetel k obecnějazykovědnému základu je vůbec v popředí Žažova uvažování o jazykových a řečových jevech. Zkoumá vždy jevy systémové spolu s funkčně komunikativními. Tento přístup se snaží vstřípnit svým svěřencům mimo jiné také ve skriptu *Základy ruštiny pro filology v porovnání s češtinou* (Brno 1992) a v jeho přepracovaném vydání *Ruština a čeština v porovnávacím pohledu* (Brno 1999). V současné době spolu s brněnskými kolegy-bohemisty spolupracuje na projektu jazykovědné encyklopedie, kterou česká odborná veřejnost (narozdílně od slovenské) dosud postrádá.

Nejen z poslední zmínky je patrné, že náš jubilant nepovažuje své vědecké dílo za uzavřené, nežije z podstaty, ale neustále sleduje vývoj svého oblíbeného oboru (studium cizích jazyků bylo pro něho odedávna hobby, mj. se zčásti naučil i maďarsky). Má stále nové tvůrčí záměry, nové nápady. Co víc mu přát do dalších let než to, aby mu zdraví dovolovalo realizovat jeho záměry k vlastnímu uspokojení a ku prospěchu všech nás, kteří jsme měli to štěstí osobně poznat tohoto nejen vynikajícího učitele, vědce a organizátora, ale především skromného a laskavého člověka, vždy ochotného přátelsky a nezištně pomoci. Ad multos annos!

Rudolf Zimek – Jiří Gazda